

Гарчиг

1. ТӨСЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА.....	3
1.1. Төслийн нэр, төрөл.....	3
1.2. Төслийн зорилго.....	3
1.3. Төсөл хэрэгжүүлэгч.....	3
1.4. Төсөл хэрэгжүүлэгчийн хаяг.....	3
1.5. Төслийн байршил.....	3
1.6. Төсөл хэрэгжиж буй орчны тойм зураг.....	4
1.7. Төслийн хүчин чадал.....	4
1.8. Төслийн үндсэн тоног төхөөрөмж.....	5
2. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖИЖ БУЙ НУТГИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА.....	6
2.1. Дэд бүтэц.....	6
2.2. Уул зүй.....	6
2.3. Ус зүй.....	7
2.4. Уур амьсгал.....	7
2.5. Хүн ам.....	9
2.6. Мал, аж ахуй.....	9
3. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГУЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ.....	11
3.1. Агаар мандал.....	11
3.2. Ус.....	11
3.3. Ан амьтан, мал.....	11
3.4. Ажиллагсад оршин суугчдын эрүүл мэнд.....	11
3.5. Байгалийн нөөц, баялгийг зохистой ашиглана.....	11
4. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ, ХАМРАХ ХҮРЭЭ ТҮҮНИЙ БИЕЛЭЛТ.....	12
5. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ.....	13
5.1. Агаар орчны бохирдолт.....	13
5.2. Усны бохирдлоос сэргийлэх.....	14
6. НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ.....	24

6.1.	Техникийн нөхөн сэргээлт	26
6.2.	Биологийн нөхөн сэргээлт.....	29
6.2.1.	Биологийн нөхөн сэргээлтэнд зориулж техникийн нөхөн сэргээлтийг хийх. 30	
6.2.2.	Хашаажуулалт.....	31
6.2.3.	Нөхөн сэргээлтэд ашиглах ургамлын үр.....	32
6.2.4.	Үр цацах	37
6.2.5.	Усалгаа арчилгаа.....	40
6.2.6.	Хөрс сайжруулалт.....	44
6.2.7.	Мод тарих.....	47
7.	БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДЛЫГ ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	51
8.	НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	52
9.	ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	52
10.	ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	53
11.	ХОГ, ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	53
12.	ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙН БИЕЛЭЛТ.....	57
13.	ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	62
14.	ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	63
15.	ЗААМАРЫН-ЭХ УУРХАЙН 2022 ОНД ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙН НИЙТ ЗАРДАЛ	64

1. ТӨСЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

1.1. Төслийн нэр, төрөл

“Заамарын-Эх” уурхайн 2022 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан

1.2. Төслийн зорилго

2022 оны ашиглалтын үйл ажиллагааны төлөвлөгөөгөөр батлагдсан алтыг олборлоход учрах сөрөг нөлөөллийг бууруулах, нөхөн сэргээлтийн ажлыг чанарын өндөр түвшинд гүйцэтгэж унаган төрхөнд нь ойртуулах.

1.3. Төсөл хэрэгжүүлэгч

“Уулс Заамар” ХХК

Улсын бүртгэлийн дугаар: 1411007090

Регистрийн дугаар: 2819996

Ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн дугаар: MV-000926

1.4. Төсөл хэрэгжүүлэгчийн хаяг

Төв аймаг, Заамар сум, 3-р баг, Хайлааст, “Уулс Заамар” ХХК-ийн кэмп

Утас: 99096222, Захирал З.Батбаатар

1.5. Төслийн байршил

Заамарын Эх талбай нь Төв аймгийн Заамар сумын нутагт, Туул голын зүүн эрэгт Улаанбаатар хотоос 240 орчим км-т, Булган аймгаас ЗУ 100 км-т, Эрдэнэт хотоос ЗУ 130 км-т, Заамар сумаас БХ 40 орчим км-т, Хайлааст багийн төв Өгөөмөр тосгоноос БУ 12 орчим км-т оршино.

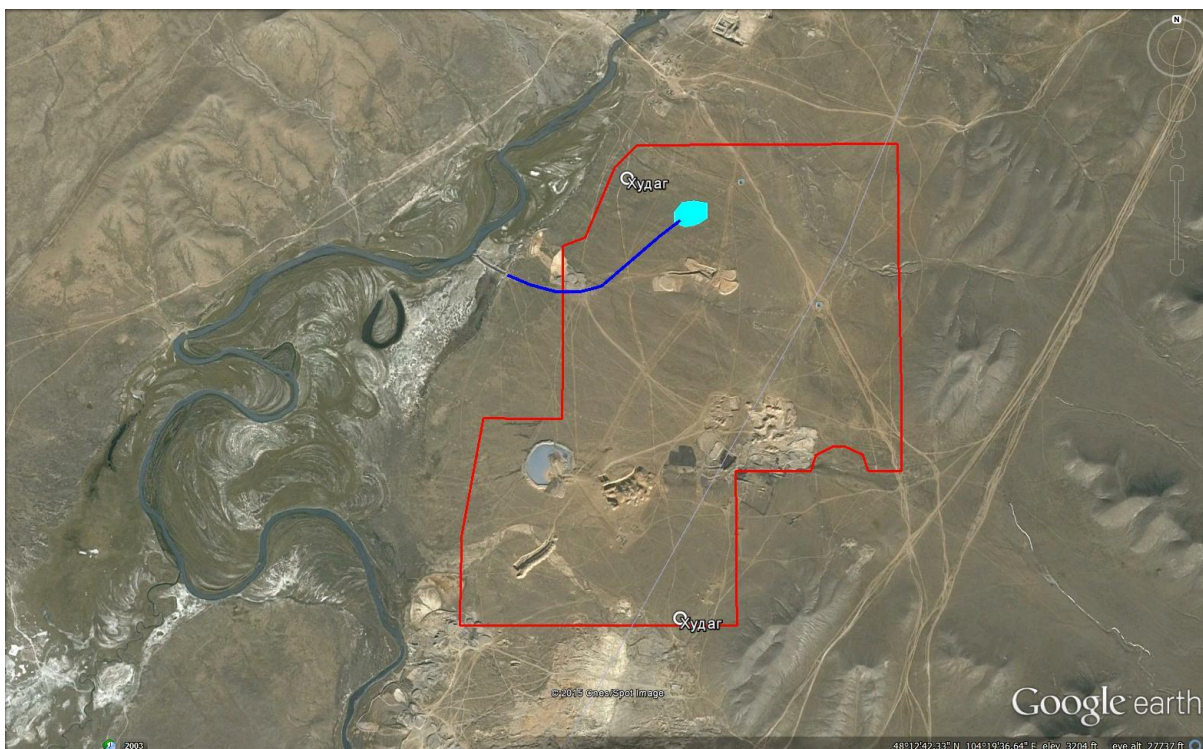
Заамарын Эх алтны шороон орд нь ашигт малтмалын ашиглалтын MV-000926 тоот тусгай зөвшөөрөлтэй 829.2 га талбайг хамарч М-48-137 тоот хавтгайд байрлана.

Хүснэгт 1.Талбайн солбицол

№	X	Y	№	X	Y
1	104° 21' 17.92"	48° 13' 37.82"	10	104° 20' 20.92"	48° 11' 46.55"
2	104°21' 17.92"	48° 12' 21.82"	11	104° 18' 45.91"	48° 11' 45.99"
3	104°21' 06.42"	48° 12' 21.82"	12	104° 18' 45.92"	48° 12' 06.64"
4	104°21' 04.61"	48° 12' 25.50"	13	104° 18' 53.30"	48° 12'33.82"
5	104°20' 58.50"	48° 12' 27.42"	14	104° 19' 20.92"	48° 12' 33.82"
6	104°20' 54.46"	48° 12' 27.40"	15	104° 19' 20.92"	48° 13' 14.05"
7	104°20' 48.46"	48° 12' 25.41"	16	104°19' 28.74"	48° 13' 16.12"
8	104°20' 46.80"	48° 12' 21.82"	17	104° 19' 39.03"	48° 13' 32.55"
9	104° 20' 20.92"	48° 12' 21.82"	18	104° 19' 46.77"	48° 13' 37.82"

1.6. Төсөл хэрэгжиж буй орчны тойм зураг

1.7. Төслийн хүчин чадал

Ашиглалтын ажлыг 2022 онд Заамарын Эх гүний хэсгийн блокуудад явуулсан ба дотоод овоолгоор нөхөн сэргээлтийн ажлыг олборлолтын явцад хамт гүйцэтгэж уг ордыг хаягдал багатайгаар орчин үеийн дэвшилтэд технологийг нэвтрүүлэн ашиглаж

байна. Улсын чанартай баяр ёслолын өдрүүдэд амарна. Харин техник тоног төхөөрөмжүүдэд үзлэг, үйлчилгээ, урсгал засвар хийх хугацааг сард 2 өдөр хийж байсан.

- Жилд ажиллах хоног 208 хоног
- Элс угаах ажлын хоног 198 хоног
- Амралт, баяр ёслолын өдрүүд 5 хоног
- Урсгал засвар хийх өдрүүд 10 хоног
- Ээлжийн тоо 2 ээлж
- Нэг ээлжийн үргэлжлэх хугацаа 10-12 цаг

1.8. Төслийн үндсэн тоног төхөөрөмж

Заамарын Эх алтны шороон ордод уулын ажил явуулахад дор дурьдсан техник хэрэгслийг ашигласан.

Хүснэгт 2. Уулын ажлын үндсэн тоног төхөөрөмж

Д/д	Тоног төхөөрөмж	Нийт
1	Hitachi Eхe 330, 350, 470, 670, 870 Эхскаватор (Хөрс хуулалт, нөхөн сэргээлтэнд)	36
2	Hitachi Eхe 330, 350 Эхскаватор (Элс олборлолт)	4
3	Komatsu D65 Бульдозер	5
4	Howo Автосамосвал	74
5	Hitachi Eхe 210, 330 Эхскаватор (Туслах ажил болон Угаах төхөөрөмж тэжээх)	11
6	NZMScreen - 80, NZMScreen – 60 Угаах төхөөрөмж	9
7	John Deer 824к Утгуурт Ачигч	2
8	Land Criuser 76 Суудлын машин	10
9	Toyota Dyna Ачааны машин	8

2. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖИЖ БУЙ НУТГИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

2.1. Дэд бүтэц

Монгол орны физик газар зүйн мужлалаар Хангай Хэнтийн уулархаг мужийн Сэлэнгэ, Орхоны сав дахь бэсрэг уулсын район, Хэнтийн уулархаг мужийн баруун урьд хэсэгт Захцагийн нуруу, Заамарын нурууны төгсгөлд Өндөр улаан уул, Өлийн даваа /1224,1 м/, Бага өл /1061 м/, Цогт уул /1384 м/, Галтын уул болон Заамарын цагаан овоо /1560 м/ зэрэг уул зүйн систем зонхилдог ба гадаргуугийн хамгийн нам цэг нь Туул голын зүүн эрэг дээр байрлах бөгөөд харьцангуй өндөржилт нь 953-1035 м-ийн хооронд хэлбэлзэнэ.

Нийт нутаг нь өвс ургамлаар бүрэн бүрхэгдсэн, чулуулгийн гарш илэрц муу, харин уулын өмнөд хажуунууд чулуулгийн гарш илэрц сайтай, заримдаа бага хэмжээний нуранги, хад цохиотой байдаг.

Талбайн хэмжээнд усан сүлжээ нилээд сайн хөгжсөн ба хамгийн том гол нь Туул гол юм. Туул гол нь талбайн баруун талаар уртрагийн дагуу чиглэлтэйгээр өмнөдөөс хойш урсан өнгөрдөг. Голын гольдрол нь бага зэрэг тохойрон тахирлах, заримдаа салаалж урсах ба жижиг арлууд голын дунд цөөнгүй тохиолдоно. Усны өргөн нь 3-6 м, гүн нь 1.0 м-ээс хэтэрдэггүй.

2.2. Уул зүй

Заамарын Эх талбай нь Монгол орны геоморфологийн Хангай хэнтийн уулст өндөрлөг мужлалтад багтдаг. Хотгор гүдгэрийн үндсэн хэв шинжээрээ бэсрэг уулын хэв шинжит гадаргуутай Хэнтийн уулархаг мужийн баруун урд хэсэгт Захцагийн нуруу, Заамарын нурууны төгсгөлд Өндөр улаан уул, Өлийн даваа (1224,1м), Бага Өл (1384м), Галтын уулын болон Заамарын Цагаан овоо (1560м) зэрэг уул зүй систем зонхилдог. Заамарын Эхийн ордын талбай нь туул голын зүүн эрэг дээр байрлах ба үнэмлэхүй өндөр нь 953-1035м. Заамарын нуруу нь туул голын хөндий ба Заамарын хотгорын хооронд зүүн хойш сунаж тогтсон дунд уулархаг нутаг юм. Уул нуруудын үнэмлэхүй өндөр нь 1500-1700м, харьцангуй өндөр нь 150-200м, заримдаа 300м хүрэх ба хамгийн өндөр цэг нь далайн төвшнөөс дээш 1815.5м өргөгдсөн цагаан уул болно. Мөн талбайн баруун

хойд өнцөгт Захцагын нурууны салбар уулс, гурав толгой ба Галтын уулын салбар толгод байралдаг.

Судалгааны талбай нь Заамарын хотгорын баруун хойд хэсгийн бага хэмжээний талбайг эзэлдэг. Хотгорын үнэмлэхүй өндөр нь 1060-1250м-т өндөрлөг ба өмнө зүг рүү үл мэдэг налуу гадаргуутай байдаг. Энэ нутагт уулын орой усан хагалбаруудаар чулуулгийн илэрц сайтай, уулын хажуугаар дунд зэрэг, бэл хормойд нь янз бүрийн зузаантай сэвсгэр хурдсаар хучигдсан байдаг. Талбайн гадаргуудийн тогтоц нь Заамарын нуруу, Заамарын хотгор Туул голын хөндийн гэсэн төрлүүдээс бүрдэнэ.

2.3. Ус зүй

Гол мөрний сүлжээний нягтшилтын хувьд 1000 кв.км талбайд ноогдох гадаргуугийн урсац 50-100 км. Уг талбайн зүүн талын буланд Баруун галтын жалгын эхэнд бага хэмжээний ундаргатай булаг оршдог. Уг булгаас бороо хур ихтэй жил жижиг горхи урсаж булгийн эхнээс 500-700м орчимд Баруун Галтын жалга дагуу урсаад газар доогуур шургадаг.Талбайн бусад жалга (Галт, Галт2, Дунд галт) нь усны урсгалгүй хуурай байдаг.

Судалгааны талбайд хөгжсөн голын сүлжээний хамгийн том нь Туул гол юм. Туул гол нь талбайн баруун талаар бараг уртрагийн дагуу чиглэлтэйгээр өмнөдөөс хойш урсан өнгөрдөг.

Голийн гольдрол нь бага зэрэг тохойрон тахирлах, заримдаа салаалж урсах ба жижиг арлууд голын дунд цөөнгүй тэмдэглэгдэнэ. Голын гольдролын өргөн нь 30-100м, гүн 0,6-3м-т хэлбэлзэх бөгөөд голыг хөндийн хамгийн нам цэг нь талбайн хойд захад 953,1 м байдаг.

Голын урсгалын хурд 2,3-4,3 м/сек болно. Судалгааны талбайн хэмжээнд Туул голд цутгах ямар нэгэн урсгал устай гол, горхи байхгүй.

2.4. Уур амьсгал

Тус нутаг нь эх газрын эрс тэс уур амьсгалтай болно. Хамгийн их хүйтрэлт өвлийн улиралд болох ба 1-р сарын дундаж хэм -26С хүрдэг. Харин зуны улиралд хамгийн их дулаарах ба 7-р сарын дундаж хэм нь +20 градус хүрнэ. Хүйтний улирал жил бүрийн 9-р сарын сүүлч 10-р сарын эхээр эхлэх ба 5-р сарын дунд үеэс дулаарна. Энэ

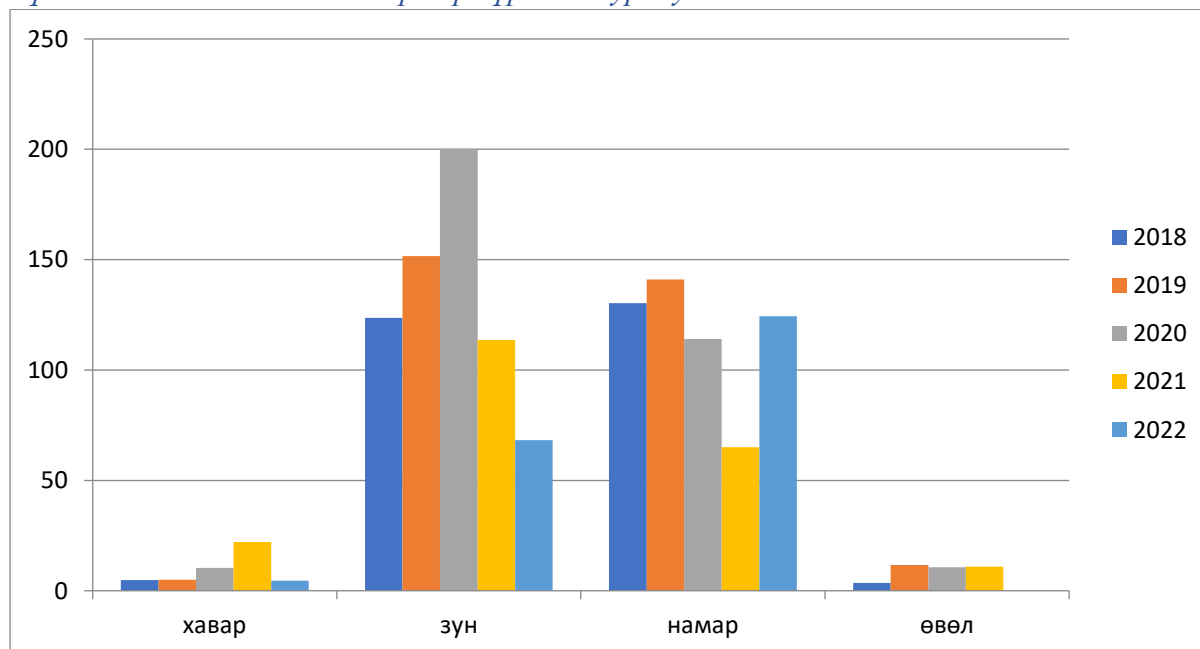

нутагт жилд дунджаар 363мм тунадас унах бөгөөд ихэнх 80-90% хэсэг нь 6 -8сард бороо хэлбэрээр унана. Өвлийн улиралд цасан бүрхүүлийн зузаан 150-250 мөрсний м-ээс хэтрэхгүй. Хөрсний улирлын хөлдөлт 2,0м хүрдэг.

Ихэвчилэн баруун хойноос салхилах ба салхины хурд жилд дунджаар 20м/сек болдог ба хаврын улиралд хүч нь нэмэгдэх 25м/сек хүрдэг.

Судалгааны талбайн хэмжээнд голын татмын, хуурай хөнддий, гуу, жалгын тал хээрийн болон модтой уулархаг нутгийн ландшафт хөгжсөн. Энд ойт хээрийн болон хээрийн ургамал зонхилох ба хөрсний бүслүүрийн хувьд тал хээрийн хүрэн хөрсний бүсэд хамаардаг. Талбайн хэмжээнд модлог ургамал байхгүй тачир өвслөг ургамалтай, талбайн орчимд өвслөг, бутлаг ургамал тохиолдох ба улиас мод ганц нэгээр ургах бөгөөд буга, гахай, гөрөөс, аргал, чоно, мануул, хярс, дорго зэрэг ан амьтан, ятуу, сойр, бүргэд, тас зэрэг махчин шувууд мөн төрөл бүрийн усны шувууд, цурхай, алгана, цулбуур зэрэг загас амьдардаг гэж тэмдэглэсэн байдаг. Одоо зэрлэг ан амьтад нь ховордож устаж үгүй болсон байна.

Хүснэгт 3. 2018-2022 оны 8-р сар хүртэлх хур тунадасны хэмжээ /мм/

2.5. Хүн ам

Энэ нутагт ихэнхдээ халх хүмүүс амьдрах бөгөөд тэд мал аж ахуй, газар тариалан эрхэлнэ. Мөн түүнчлэн жилийн 4 улирлын турш алт олборлон амь зууж, амьдарлаа залгуулдаг хүмүүс Монгол орны бүх аймаг сум бүрээс ирж ажилладаг байна. Тэдгээр нь Монгол орны татварыг бүрдүүлдэг томоохон үйлдвэр болох Эрдэнэтийн уулын баяжуулах үйлдвэрийн ажиллагдаас олон хүмүүс бөгөөд тэд хууль бус хүнд хөдөлмөр эрхлэн Өгөөмөр тосгонд амьдарч байна гэсэн судалгаа байдаг. Бусад орон нутгийн давхардсан тоогоор 6000 гаруй ард иргэд энэ нутагт хууль бус хөдөлмөр эрхэлдэг. Төв аймгийн Заамар сумын нутаг нь нийт 7500 өрх 37500 хүн ам суурьшсан 2900 ам км нутаг дэвсгэртэй Монгол орны томоохон сумуудын нэг юм. Анх 1959 онд байгуулагдсан сумын төвийн нэрийг Бат-Өлзийт гэдэг бөгөөд Заамар суманд 2021 оны байдлаар 5980 хүн амтай. Үүнээс Тосон 1-р баг 744, Төмстэй 2-р баг 1081, Хайлааст 3-р баг 2589, Төв 4-р баг 1576 хүн амтай байна.

2.6. Мал, аж ахуй

Энэ нутагт 2018 онд 5963 хүн амтай бөгөөд нийт малчин иргэд нь 900 гэж тоологджээ.

Хүснэгт 4. Малчдын тоо

д/д	Баг, хороо	2018 он	2019 он	2020 он	2021 он
1	Заамар сум	900	980	1030	1027
2	1-р баг, Тосон	183	284	289	303
3	2-р баг, Төмстэй	406	386	404	387
4	3-р баг, Хайлааст	194	192	202	200
5	4-р баг, Төв	117	118	135	137

2020 онд 261.19 мянган толгой мал тоологдож байсан бол 2021 онд 273.79 мянган толгой мал тоологдсон нь өмнөх оныхоос өссөн үзүүлэлтэй байна.

Хүснэгт 5. Заамарын сумын малын тоо

д/д	Баг, хороо	Малын төрөл	2020 он /мянга/	2021 он /мянга/
	Заамар сум	Бүгд	261.19	273.79
		Адуу	19.118	20.28
		Үхэр	17.85	19.065
		Тэмээ	0.208	0.211
		Хонь	128.585	144.269
		Ямаа	95.429	89.967
	1-р баг, Тосон	Бүгд	78.594	60.02
		Адуу	6.387	4.93
		Үхэр	5.639	3.96

2-р баг, Төмстэй	Тэмээ	0.203	0.19
	Хонь	39.218	30.56
	Ямаа	27.147	25.222
	Бүгд	94.396	94.155
	Адуу	5.162	5.09
3-р баг, Хайлааст	Үхэр	4.79	4.794
	Тэмээ	0.005	0.005
	Хонь	51.836	55.268
	Ямаа	32.603	28.998
	Бүгд	57.959	63.565
4-р баг, Төв	Адуу	4.929	5.118
	Үхэр	5.127	5.906
	Тэмээ	0	0
	Хонь	22.406	27.478
	Ямаа	25.497	25.063
	Бүгд	30.241	33.642
	Адуу	2.64	2.975
	Үхэр	2.294	2.319
	Тэмээ	0	0
	Хонь	15.115	17.664
	Ямаа	10.192	10.684

3. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

3.1. Агаар мандал

Хөрс хуулалтын явцад болон түүнийг түрж овоолон, алтны агуулга бүхий элсийг тээвэрлэж ашигласан, уурхайг буцаан тэгшлэх үед агаарт тоос шороо дэгдэх, хүнд машин механизмийг богино зайд олон эргэлттэйгээр ашигласнаас агаар дахь тоосжилт, утаа тортогийн хэмжээ CO₂, NO₂ ихсэж O₂-ийн хэмжээ багасна.

3.2. Ус

Технологийн процесст шаардагдах усыг ихэвчлэн гүний усаар хангахын зэрэгцээ борооны ус, хөрсний усыг усан санд хуримтлуулан ашиглана. Ийм нөхцөлд бохирдолын эх үүсвэр гүний худгийн ус болон усан санд хатуу шингэн хог хаягдал ил задгай хаях ба асгах, хөндий сав газрын хөрсийг нефьт бүтээгдэхүүнээр бохирдуулах зэрэг болно.

Усны нөөцийн хомсдол нь хур тунадас бага жил хаврын урсац татрах үед гарна.

3.3. Ан амьтан, мал

Ан амьтан уурхайн дуу чимээнээс үргэж дайжих, мал амьтан ухсан нүх сувагт унаж бэртэх, үхэж хорогдох зэрэг сөрөг үр дагавар гарч болзошгүй.

3.4. Ажиллагсад оршин суугчдын эрүүл мэнд

Орчны тоосжилт, тоног төхөөрөмжийн ажиллагааны үед гарах дуу чимээ нь оршин суугчдын эрүүл мэндэд сөргөөр нөлөөлж, хөдөлмөрийн чадварыг бууруулж болзошгүй. Үүний зэрэгцээ үер, аянга, цахилгаан, гал түймэр зэрэг байгалийн гэнэтийн аюулд өртөж болзошгүй.

3.5. Байгалийн нөөц, баялгийг зохистой ашиглана

Алтны шороон ордыг ил уурхайн аргаар ашиглах явцад хөрсний хими, физикийн чанар болон геологийн тогтоц геоморфологийн янз бүрийн өөрчлөлт гарч болно. Уурхайн орчин авто хөсөг, бульдозер өөрөөр явах механик хэрэгслийн замыг олон салаа гаргахгүй, хөрс, ургамал гэмтэх, хөрсний эвдрэл үүсэх, эрчимжих зэргээс урьдчилан сэргийлэхээс гадна шатах тослох материал хаягдаж алдагдсанаар хөрсөнд бохирдол үүсэхээс урьдчилан сэргийлж техникийн үзлэг оношилгоог тогтмол хийнэ. Техник тоног

төхөөрөмжийг засварлахдаа тусгайлан засч бэлтгэсэн цементлэгдсэн талбайд гүйцэтгэнэ.

4. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ, ХАМРАХ ХҮРЭЭ ТҮҮНИЙ БИЕЛЭЛТ

Олборлолтын үйл ажиллагааны улмаас байгаль орчинд учруулах сөрөг нөлөөллийг бууруулах, нөхөн сэргээлтийн ажлыг байгаль орчинд ээлтэй шинэлэг технологийг хэрэгжүүлж аль болох унаган төрхөнд нь ойртуулж гүйцэтгэх зорилт тавин ажилласан.

Заамарын-Эх алтны шороон ордын уурхайн үйл ажиллагаа 2022 оны 4 сарын 1-с эхэлсэн байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээлт, орчны хяналт шинжилгээний ажлуудыг бүрэн хийж гүйцэтгэсэн. 2022 онд олборлолтын үйл ажиллагаанаас үүсэх нөлөөллийг хамгийн бага түвшинд байлгах, үүсэх эрсдэлийг бууруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлсэн.

Биологийн нөхөн сэргээлтийн үйл ажиллагаандаа Шинэ Зеланд улсын туршлагатай мэргэжилтнийг эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт чиглэлээр ажиллуулсан нь өөрсдийн мэргэжилтэн болон туслах ажилчидад шинэ арга барил, туршлага хуримтлуулах зүйл болсон.

Зураг №2. Тунаах нуурыг нөхөн сэргээсэн байдал

5. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

5.1. Агаар орчны бохирдолт

Нөлөөлөл – Агаар (Хөрс хуулалт, элс олборлолт, тээвэрлэлт, элс, хөрсний овоолго)

Нөлөөлөлд өртөх объект – Уурхайн ойр орчимд байгаа хүн, амьтан, тоосны төвд орших уурхайн ажилчид, амьтан, ургамал

Хүснэгт 6. Агаарын орчны бохирдолтод хийгдсэн ажилууд

Төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл
<i>Хөрс хуулалт, элс олборлолт, тээвэрлэлт, элс, хөрсний овоолго</i>	
Техникийн хорт хий ялгарах Уурхайн үйл ажиллагаанд оролцож буй бүх техник хэрэгслүүдэд чанарын шаардлага хангасан түлш хэрэглүүлэх, машин техникийн засвар үйлчилгээг төлөвлөсөн хугацаанд тогтмол хийх	Тухайн онд уурхайд ажиллах техник, тоног төхөөрөмжүүдэд чанарын шаардлага хангасан түлш хэрэглэсэн. Уурхайн засварын хэсэг нь уурхай дээр ажиллаж буй бүхий л техник тоног төхөөрөмжийг хариуцан бүрэн бүтэн байдлыг байнга хянан засвар үйлчилгээний ажлыг тогтмол хийж байна
Орчны тоосжилт үүсэх Уурхайн талбайд хуурайшилт, тоосжилт ихтэй үед уурхайн гол зам, талбайг услах	Уурхайн олборлолтын ажлын үед зам, талбайн усалгааг шороо босгохгүй байхаар 18 м.куб багтаамжтай усалгааны зориулалтаар тоноглогсон хово маркийн 3 ширхэг автомашинаар тогтмол усалгааны ажил хийж байна. Тоосжилтыг бууруулах үүднээс уурхайн бүсд бүх техник хэрэгслийг нэгдсэн нэг замаар явуулж хурдны хязгаарыг 20-30 км/цаг, ажилчдын тосгонд 5км/цагаар тогтоосон.
Уурхайн үйл ажиллагаанд оролцож буй бүх тээврийн хэрэгслийн агаарт гаргах хаягдалд ноогдуулах төлбөрийг төлөх	2022 онд нийтдээ 971800 төгрөгийг “Уулс заамар” ХХК нь Төв аймгийн Заамар сумын татварын хэлтэст тушаасан
Уурхайд ашиглаж буй нийт техник, тээврийн хэрэгслийн үзлэг оношилгоог хийлгэх	Заамарын эх уурхайд ашиглагдаж байгаа бүх тээврийн хэрэгсэлд техникийн хяналтын үзлэгийг Төв аймгийн Авто тээврийн газраас очиж хийсэн. Үзлэгээр тээврийн хэрэгслүүд шаардлага хангасан техникийн дүгнэлт гарсан нь техник хэрэгслийн ялгаруулах утаа хүлцэх хэмжээнд байна.

5.2. Усны бохирдлоос сэргийлэх

Нөлөөлөл – Ус (Элсийг усаар угаах үйл ажиллагаа, баяжуулахад хэрэглэж буй угаалгын бохир усны сан, үерийн усны хамгаалалтын суваг шуудуу, далан, машин техникийн шатах тослох материал, унд ахуйн усны хэрэглээ)

Нөлөөлөлд өртөх объект – Газар доорх ус, малын бэлчээр, шимт хөрс бүхий газар, амьтан, мал, ургамал, ажиллагсад

Хүснэгт 7. Усны бохирдолтоос сэргийлэхэд хийгдсэн ажилууд

Төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл
Орчны бохирдол үүсгэх	Ажилчдын тосгоноос гарах ахуйн бохир усыг цэвэршүүлэх төхөөрөмжийг суурилуулсан.
Усны нөөцийн ашиглалт	Тайлант онд нөхөн сэргээлтийн усалгаанд 3240 м.куб ус ашиглах дүгнэлт гарсан хэдий ч өмнөх жилүүдэд үүссэн хиймэл нуурнаас нөхөн сэргээлтийн усыг дахин ашигласан.
Ус ашиглах дүгнэлт гаргуулах	Ус ашиглах дүгнэлт Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг Усны газар 2022.04.26 /дүгнэлт хавсаргав/
Туул голын сав газраас ус ашиглах зөвшөөрөл авах	Усны газрын дүгнэлтэд үндэслэн Туул голын сав газрын захиргааны даргын 2022.05.14 өдрийн А/14 тоот тушаалаар уг газартай ус ашиглах гэрээ байгуулан ажиллаж байна. /тушаал, гэрээг хавсаргав/
Ус бохирдуулсны дүгнэлт авах	Монгол улсын засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг Усны газраас 2022.07.29 06/910 тоотор гаргасан хаягдал усны дүгнэлт, 21/37 тоот хаягдал ус хаях зайлуулах зөвшөөрөлд үндэслэн, Туул голын сав газрын захиргаатай 22/08 тоот гэрээ байгуулан ажиллаж байна. /дүгнэлт, гэрээг хавсаргав/
Ус ашигласны төлбөрийг цаг тухайд нь төлөх	Ус ашигласны төлбөрийг гэрээнд заасан цаг тухай бүр шилжүүлсэн /баримтыг хавсаргав/
Ус бохирдуулсны төлбөр төлөх	2022.07.29 өдрийн хаягдал усны дүгнэлтээр заасан 23974925 /хорин гурван сая есөн зуун далан дөрвөн мянга есөн зуун хорин тав/ төгрөгийн төлбөрийг харяалах татварын албанд төлсөн.

Ус хангамжийн хоолой, усны тоолуурын бүрэн бүтэн байдалд хяналт тавих	Усны тоолуур, заалт, усны шугам хоолойн хэвийн ажиллагаанд хяналт тавьж ажилласан.
---	--

5.3. Хөрсний бохирдол, элэгдэл, эвдрэл

Нөлөөлөл – Хөрс (Хөрс хуулалт, тээвэрлэлт, элс, хөрсний овоолго, баяжуулалт, шатахууны хадгалалт, уурхайн суурин, байгууламж)

Нөлөөлөлд өртөх объект – Малын бэлчээр, шимт хөрс бүхий газар, амьтан, мал, ургамал

Хүснэгт 8. Хөрсний бохирдолтоос сэргийлэхэд хийгдсэн ажилууд

Төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл
Шимт хөрс хуулах, хадгалах стандартын дагуу 30-50 см орчим хуулж буцаан нөхөн сэргээлтэнд ашиглах, ашиглахгүй тохиолдолд шимт хөрсний овоолгод хадгална.	Энэ жилийн хуулсан шимт хөрсийг бордож буцаан биологийн нөхөн сэргээлтэнд бэлдсэн техник нөхөн сэргээлтийн талбайд тараан байршуулсан.
Техникийн хаягдал тосыг хязгаарлах	Машин техникийн засвар үйлчилгээнээс гарах хаягдал тосыг журмын дагуу цуглуулах, хадгалах, тээвэрлэн үүсгэгчээс боловсруулагчид шилжүүлэн ажилласан. /гэрээг хавсаргав/
Хөрсөнд бохирдол үүсэхээс сэргийлэх хог хаягдлыг ангилан ялгах, хогийн цэгт хүргэх, ариутгал халдваргүйтэл хийх	Ажилчдын тосгонд хогийн сав хангалттай байршуулж хог хаягдлыг хогийн саванд ангилан ялгалт хийж хэвшүүлэн, кемпээс гарах хог хаягдлыг цуглуулан хогийн цэгт хүргэж байна.

Машин техникийн засвар үйлчилгээнээс гарах хаягдал тосыг цуглуулан тос устгах “Алтан оршихуй групп” ХХК-тай гэрээ байгуулан ажиллаж байна. Хаягдал тос асгарах алдагдахаас сэргийлж алдаа дутагдлыг илрүүлж байнга хяналт тавьж ажилласан. /гэрээг хавсаргав/

Зураг №3. Хаягдал тог цуглуулах машин, хадгалах сав

Шимт хөрс хуулалт, тээвэрлэлтийг Монгол улсын стандарт MNS 5916: 2008 стандартын дагуу хадгалж байна. Уурхайн олборлолтын үйл ажиллагаа нөхөн сэргээлтийн үйл ажиллагаатай зэрэгцэн явдаг учир ихэнхдээ шимт хөрсийг шууд нөхөн сэргээлтэнд ашигладаг. Техник нөхөн сэргээлтийн талбайд шимт хөрсийг тараан байршуулахдаа бордоотой хольж нэг жил өнжөөх нь биологийн нөхөн сэргээлтэнд илүү үр дүнтэй байна.

Зураг №4. Шимт хөрс хуулах, тээвэрлэх үйл явц

Хөрсний бохирдол үүсэхээс сэргийлж машин техникийн засвар, үйлчилгээ хийхдээ тос түлшний тосгуур тогтмол хэрэглэж байна. Хаягдал тос цуглуулах цэгийн талбайг цэмэнтжүүлэн хөрсөнд тос асгарч бохирдохоос сэргийлсэн.

Зураг №5. Засвар үйлчилгээний шалыг цементэлсэн байдал, хаягдал тосны тосгуур

Хөрсний бохирдлоос сэргийлж ажилчдын тосгонд хог хаягдлыг журамлах үүднээс хогын савыг хангалттай байршуулж хог хаягдлыг цуглуулах нэгж ажилтан техник хэрэгсэлтэйгээр ажилласан.

Сум орон нутагтай хог хаягдлын тухай хууль журмын дагуу гэрээ байгуулан ажиллаж байна. /гэрээг хавсаргав/

Зураг №6. Ахуйн хог хаягдал цуглуулах үйл явц

Уурхайн олборлолтын ажлын үед зам, талбайн усалгааг шороо босгохгүй байхаар 18 м³ багтаамжтай усалгааны зориулалтаар тоногдсон хово маркийн 3 ширхэг автомашинаар тогтмол усалгааны ажил хийж байсан.

Зураг №7. Усалгааны машин зам талбай усалж буй байдал

Тоосжилтыг бууруулах үүднээс уурхайн бүсд бүх техник хэрэгслийг нэгдсэн нэг замаар явуулж хурдны хязгаарыг 20-30 км/цаг, ажилчдын тосгонд 5км/цагаар тогтоосон.

Зураг №8. Хурд хязгаарлах замын тэмдэг

5.4. Ажиллагсдын эрүүл мэндийн байдал

Аливаа ажилд шинээр ажилтан авахдаа тэдгээрийн төрөлхийн болон үүсмэл өвчин тухайн ажлын нөхцөлтэй харшилж буй эсэхэд эмнэлгийн хяналт, эрүүл мэндийн хувьд уг ажилд тохирох хүн сонгох нь тухайн үйлдвэрийн үүрэг, цаашид осол эндэгдлээс сэргийлэх анхны алхам юм. Ийм учраас Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал эрүүл ахуйн тухай хуулийн 14-р зүйлд заасны дагуу шинээр ажилд орж байгаа ажилтны мэндийн

үзлэгт хамруулж тухайн ажлын байрны нөхцөлд тэнцэж байгаа эсэх талаар хяналт тавьж ажилласан.

Хүснэгт 6. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлт

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Нийт зардал, төгрөг	Гүйцэтгэл	Нийт зардал, төгрөг
1		2	3	4	5
1	Агаарын чанар	Техникийн хорт хий ялгарах	-	Тухайн онд уурхайд ажиллах техник, тоног төхөөрөмжүүдэд чанарын шаардлага хангасан түлш хэрэглэсэн.	-
		Уурхайн үйл ажиллагаанд оролцож буй бүх техник хэрэгслүүдэд чанарын шаардлага хангасан түлш хэрэглүүлэх, машин техникийн засвар үйлчилгээг төлөвлөсөн хугацаанд тогтмол хийх	-	Уурхайн засварын хэсэг нь уурхай дээр ажиллаж буй бүхий л техник тоног төхөөрөмжийг хариуцан бүрэн бүтэн байдлыг байнга хянан засвар үйлчилгээний ажлыг тогтмол хийж байна	-
		Орчны тоосжилт үүсэх	-	Уурхайн олборлолтын ажлын үед зам, талбайн усалгааг шороо босгохгүй байхаар 18 м.куб багтаамжтай усалгааны зориулалтаар тоноглогосон хово маркийн 3 ширхэг автомашинаар тогтмол усалгааны ажил хийж байна.	-
		Уурхайн талбайд хуурайшилт, тоосжилт ихтэй үед уурхайн гол зам, талбайг услах	-	Тоосжилтыг бууруулах үүднээс уурхайн бүсд бүх техник хэрэгслийг нэгдсэн нэг замаар явуулж хурдны хязгаарыг 20-30 км/цаг, ажилчдын тосгонд 5км/цагаар тогтоосон.	-
		Уурхайн үйл ажиллагаанд оролцож буй бүх тээврийн хэрэгслийн агаарт гаргах хаягдалд ноогдуулах төлбөрийг төлөх	-	“Уулс заамар” ХХК нь Төв аймгийн Заамар сумын татварын хэлтэст тушаасан	971,800
	Уурхайд ашиглаж буй нийт техник, тээврийн хэрэгслийн үзлэг оношилгоог хийлгэх	-	Заамарын эх уурхайд ашиглагдаж байгаа бүх тээврийн хэрэгсэлд техникийн хяналтын үзлэгийг Төв аймгийн Авто тээврийн газраас очиж хийсэн. Үзлэгээр тээврийн хэрэгслүүд шаардлага хангасан техникийн дүгнэлт гарсан нь техник хэрэгслийн ялгаруулах утаа хүлцэх хэмжээнд байна.	-	

	Уурхай орчмын агаарын бохирдлын дээж авч шинжлүүлж, дүгнэлт гаргуулж холбогдох арга хэмжээ авч байх	270,000	Агаарын орчны хяналт шинжилгээг хийлгэсэн.	500,000	
2	Гадаргын ба газрын доорхи усны нөөц	Орчны бохирдол үүсгэх	-	Ажилчдын тосгоноос гарах ахуйн бохир усыг цэвэршүүлэх төхөөрөмжийг суурилуулсан.	-
		Усны нөөцийн ашиглалт	-	Тайлант онд нөхөн сэргээлтийн усалгаанд 3240 м.куб ус ашиглах дүгнэлт гарсан хэдий ч өмнөх жилүүдэд үүссэн хиймэл нуурнаас нөхөн сэргээлтийн усыг дахин ашигласан	-
		Ус ашиглах дүгнэлт гаргуулах	-	Ус ашиглах дүгнэлт Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг Усны газар 2022.04.26 /дүгнэлт хавсаргав/	-
		Ус ашиглалтын гэрээг Туул голын сав газрын захиргаатай хийж баталгаажуулах	-	Туул голын сав газрын захиргаатай 2022 оны 5-р сарын 14-ний өдөр А/14 тоот Ус ашиглалтын гэрээг байгуулсан	-
		Ус ашиглалтын төлбөрийг төсвийн дансанд оруулах	-	Туул голын сав газрын захиргаатай 2022 оны 5-р сарын 14-ний өдөр 21/11 тоот Ус ашиглах гэрээний 2,10 дагуу.	174,555,645
		Ус бохирдуулсны дүгнэлт авах	-	Монгол улсын засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг Усны газраас 2022.07.29 06/910 тоотгоор гаргасан хаягдал усны дүгнэлт, 21/37 тоот хаягдал ус хаях зайлуулах зөвшөөрөлд үндэслэн, Туул голын сав газрын захиргаатай 22/08 тоот гэрээ байгуулан ажиллаж байна. /дүгнэлт, гэрээг хавсаргав/	-
		Ус бохирдуулсны төлбөр төлөх	-	2022.07.29 өдрийн хаягдал усны дүгнэлтээр заасан төлбөрийг харяалах татварын албанд төлсөн.	23,974,925
		Ус ашиглалтын тайлан бүртгэлийг Туул голын сав газрын захиргаанд тайлагнаж байх	-	Ус ашиглалтын тайлан бүртгэлийг 12-р сарын 20-ны өдрийн дотор холбогдох байгууллагад тайлагнана.	-
		Уурхайн үндсэн талбайг үерийн уснаас сайтар хамгаалж суваг шуудуу татах, далан хаалт байгуулах	-	Уурхайн үндсэн талбайг үерийн уснаас сайтар хамгаалж суваг шуудуу татах, далан хаалт байгуулсан.	-

	Бохир усны сангийн даланг өндөрлөх зэргээр бохир ус халихаас сэргийлж байх	-	Бохир усны сангийн ус халихаас сэргийлж даланг өндөрлөсөн.	-	
	Бохир усны санд тор тавьж загас байгаа эсэхийг шалгаж байх	-	Бохир усны санд тор тавьж загас байгаа эсэхийг тогтмол шалгаж байсан.	-	
	Ус хангамжийн хоолой, усны тоолуурын бүрэн бүтэн байдалд хяналт тавих	-	Усны тоолуур, заалт, усны шугам хоолойн хэвийн ажиллагаанд хяналт тавьж ажилласан.	-	
	Усны шинжилгээ хийлгэж дүгнэлт гаргуулж байх	270,000	Инженер геодези ХХК, Хан лаб ХХК-иудаар шинжилгээ хийлгэсэн.	1,160,060	
			Ус ашиглуулах дүгнэлтийг 2022 оны 4-р сарын 09-ний өдөр Усны газраар гаргуулсан.	845,000	
3	Хөрсөн бүрхэвч	Шимт хөрс хуулах, хадгалах стандартын дагуу 30-50 см орчим хуулж буцаан нөхөн сэргээлтэнд ашиглах, ашиглахгүй тохиолдолд шимт хөрсний овоолгод хадгална.	-	Энэ жилийн хуулсан шимт хөрсийг бордож буцаан биологийн нөхөн сэргээлтэнд бэлдсэн техник нөхөн сэргээлтийн талбайд 5-н сараас эхлэн тараан байршуулсан.	-
		Техникийн хаягдал тосыг хязгаарлах	-	Машин техникийн засвар үйлчилгээнээс гарах хаягдал тосыг журмын дагуу цуглуулах, хадгалах, тээвэрлэн үүсгэгчээс боловсруулагчид шилжүүлэн ажилласан. /гэрээг хавсаргав/	-
		Хөрсөнд бохирдол үүсэхээс сэргийлэх хог хаягдлыг ангилан ялгах, хогийн цэгт хүргэх, ариутгал халдваргүйтэл хийх	-	Ажилчдын тосгонд хогийн сав хангалттай байршуулж хог хаягдлыг хогийн саванд ангилан ялгалт хийж хэвшүүлэн, кемпээс гарах хог хаягдлыг цуглуулан хогийн цэгт хүргэж байна.	-
		Дотоод овоолгын тэгшилгээ	-	Дотоод овоолгоор дүүргэгдсэн хөрсийг түрж хэлбэржүүлэн тэгшилсэн	-
		Хөрсний шинжилгээ хийлгэж, дүгнэлт гаргуулж ажиллах	180,000	Инженер геодези ХХК, Хан лаб ХХК-иудаар шинжилгээ хийлгэсэн.	134,000
4	Газрын хэвлий	Алт олборлолтын хаягдал, бохирдолтыг багасгах арга хэмжээ авч байх	-	Алт олборлолтын хаягдал, бохирдолтыг багасгахын тулд угаах төхөөрөмжинд технологийн шинэчлэлтийг хийж ажилласан.	-
		Ашигт малтмал ашигласны төлбөрийг барагдуулах	-	Ашигт малтмал ашигласны төлбөрийг барагдуулсан	-
		Хяналтын сорьцолтыг өөрсдөө болон мэргэжсэн	-	Хяналтын сорьцолтыг Сорьцын албаар	-

		байгууллагуудаар нарийвчлан хийлгэж үнэлгээ дүгнэлт гаргуулж байх		нарийвчлан хийлгэсэн.	
		Техник технологийн учир шалтгаанаар гарч буй бодит хаягдлыг багасгах арга хэмжээг тасралтгүй хэрэгжүүлэх	-	Техник технологийн учир шалтгаанаар гарч буй бодит хаягдлыг багасгах арга хэмжээг хэрэгжүүлж ажилласан.	-
		Хөрс хуулалтын явцад элсийг хөрстэй хамт ухаж хаягдал үрэгдэхээс сэргийлэн хяналт явуулах	-	Хөрс хуулалтын явцад элсийг хөрстэй хамт ухаж хаягдал үүсэхээс сэргийлж тогтмол элсний давхаргаас дээш хамгаалалтын давхаргыг үлдээж хөрс хуулалтын ажлыг гүйцэтгэж байсан.	-
		Орчинд халгүй шинэ технологийн талаар байнгын судалгаа хийж нэтрүүлэх арга хэмжээний зардлыг уурхайн төсөвт тусгаж хэрэгжүүлэх	-	Орчинд халгүй шинэ технологийн талаар судалгааг хийж байгаа.	-
5	Ургамлан нөмрөг	Ургамал устгах, талхлагдахаас сэргийлэх арга хэмжээ авч байх	-	Ашиглалтын талбайд олон салаа зам гарахаас урьдчилан сэргийлж тэмдэг тэмдэглэгээ байршуулсан	-
6	Амьтны аймаг	Уурхайн ухаш, нүх, суваг шуудуунд мал, амьтан унаж осолдохоос сэргийлсэн хаалт хашилт хийх	-	Уурхайн ухаш, нүх, суваг шуудуунд далан байгуулсан	-
Нийт			720,000		202,141,430

6. НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

“Уулс заамар” ХХК-ий ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн MV-000926 тоот Заамарын-Эх алтны шороон ордын талбайн хэмжээ нь 829,2 га бөгөөд үүнээс 2022 онд олборлолтын үйл ажиллагааны улмаас 15788,74 мян.м куб хөрс хуулж, 566.44 мян.м куб элс олборлож 58.1 га талбай эвдрэлд өртөнө. Үүнээс 8.73 га талбайд техникийн нөхөн сэргээлт, 0.9 га талбайд биологийн нөхөн сэргээлт хийх төлөвлөгөөтэй ажилласан. Техникийн нөхөн сэргээлтийг 59.5 га талбайд, биологийн нөхөн сэргээлтийг 66.06 га талбайд хийж, төлөвлөснөөс давуулан биелүүлсэн үр дүнтэй ажиллаа.

“Уулс заамар” ХХК нь нөхөн сэргээлтийн чиглэлээр 2013.04.01 өдрөөс эхлэн “Рекламэшн сервис” ХХК-тай хамтран ажиллаж гэрээ байгуулан ажиллаж байна. Биологийн нөхөн сэргээлтийн ургамалжуулалтын ажлыг шинжлэх ухааны үндэслэлээр эрчимтэй хийж гүйцэтгэх, ялангуяа тухайн байгалийн бүс нутагт тохирсон ургамалжуулалтын агротехнологийг бий болгох зорилт тавин ажиллаа.

Зураг №1. 2022 оны биологийн нөхөн сэргээлт хийсэн талбай

Заамарын-Эх алтны шороон ордын уурхайн нөхөн сэргээлтийг тал хээрийн бүс нутагт дасан зохицсон бэлчээрийн олон наст ургамлын зүйлийн бүрдлийг нэмэгдүүлэх замаар байгалийн унаган төрхөнд нь ойртуулан, цаашид бие дааж ургах нөхцлийг бүрдүүлж, Монгол улсын хууль, журам, стандартыг баримтлан шинэ санаа, технологийг нэвтрүүлэн нөхөн сэргээлтийн үйл ажиллагааг гүйцэтгэсэн.

Хүснэгт 7. 2022 оны нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө, биелэлт

№	Төлөвлөгөө	Хэмжээ	Биелэлт
Техникийн нөхөн сэргээлт			
1	Тайлант оны техникийн нөхөн сэргээлт	8.73 га	59.5 га талбайд техникийн нөхөн сэргээлт хийсэн
Биологийн нөхөн сэргээлт			
1	Уурхайн олборлолтод өртөж техникийн нөхөн сэргээлт хийгдэж биологийн нөхөн сэргээлт хийсэн талбай	0.9 га	66.06 га талбайд биологийн нөхөн сэргээлт хийсэн
2	“Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөнтэй уялдан мод тарих	Нөөц боломжоороо	Улиас, хайлаас, шар хуайс, бургас зэрэг 20,320 ш мод тарьсан
3	Одоо болон дараах жилүүдэд тарих зорилгоор модны суулгац бойжуулах	2000 ширхэг	1000 ш улиас, 500 ш хайлаас, 500 ш бургасны үрсэлгээг бортгонд шилжүүлэн суулгаж усалгаа арчилгаа хийсэн

6.1. Техникийн нөхөн сэргээлт

“Уул уурхайн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт. Техникийн ерөнхий шаардлага MNS5917:2008” стандартын шаардлагыг баримтлан дотоод овоолгын талбайд хэлбэржүүлэлт хийсэн.

Үржил шимт хөрсийг хуулах ажил.

Тус уурхайн орчмоос үржил шимт хөрсний дундаж зузааныг 0.3-0.5 м байхаар тооцож, экскаватор болон бульдозерыг хослуулан хуулж, техникийн нөхөн сэргээлт хийсэн талбайд конусан овоолго хийсэн. Уул-техникийн нөхөн сэргээлтийг хийж дууссан газар нь өөрөөр хэлбэл биологийн нөхөн сэргээлт хийх хэсэгт тухайн жилийн олборлолтын ажил зогсохоос өмнө шимт хөрсөөр хучсан.

Зураг №10. Шимт хөрс хуулах үйл явц

Уурхайн ашиглагдсан орон зайд хөрсийг овоолох.

Уулын ажлын улмаас эвдрэлд өртөх газрын хэмжээг багасгах зорилгоор ухагдсан орон зайд, хоосон чулуулаг, хөрсний овоолго, тунгаагуурын нуурыг байрлуулж, газрыг аль болох оновчтой ашиглаж ажилласан.

Заамарын Эх алтны шороон ордын хувьд ашиглалтын явцад хуулсан хөрсөө ашиглагдсан орон зайд шууд овоолж ажилласан бөгөөд техникийн нөхөн сэргээлтийн зардал нь олборлолтын зардалд ордог давуу талтай. Энэ нь олборлолттой зэрэгцүүлэн шууд нөхөн сэргээлт хийх бодит боломжийг бүрдүүлсэн.

Зураг №11. Дотоод овоолго хэлбэржүүлж нөхөн дүүргэлт хийж байгаа байдал

Хөрсний овоолгыг тэгшлэх.

Хөрсний овоолго нь ашиглагдсан орон зайд хийгдэж байгаа учир зөвхөн оройн хэсгүүдийг тэгшлэх, хэлбэржүүлэх замаар техникийн нөхөн сэргээлтийг хийх бүрэн боломжтой юм. Хөрсний овоолгыг тэгшлэх зардал нь олборлолтын зардалд ордог болохоор тусд нь зардалд тооцдоггүй.

Зураг №12. Дотоод овоолго хэлбэржүүлэх, биологийн нөхөн сэргээлт хийсний дараах харьцуулалт

Шимт хөрсөөр хучих.

Тэгшилсэн гадаргууг 0.3-0.6 м орчим зузаантай шимт хөрсөөр хучиж өгсөн.

Зураг №13. Нөхөн дүүргэлт хийсэн газар, шимт хөрсний конусан овоолго хийсэн байдал

6.2.Биологийн нөхөн сэргээлт

“Уулс Заамар” ХХК нь нөхөн сэргээлтийн чиглэлээр туршлагатай “Рекламэшн сервис” ХХК-тай биологийн нөхөн сэргээлт хийлгэх гэрээтэй бөгөөд “Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах Техникийн шаардлага” MNS5918:2008 стандартын шаардлагыг баримтлан нөхөн сэргээлтийн ажлыг хийж гүйцэтгэлээ. Биологийн нөхөн сэргээлтийн талбайн судалгааны үр дүнгээр нийт ургамлын бүрхэвч нь дунджаар 60% гарсан нь тухайн нутаг дэвсгэрийн экосистемд дасан зохицох чадвар өндөр цаашид бие даан ургах нөхцөл бүрдсэн байна.

Биологийн нөхөн сэргээлтийн ажлыг:

- Олон наст тарих
- Мод тарих
- Ус зүйн зохицуулалт хийх
- Тарьсан олон наст болон модыг арчилах машин механизм ашиглах боломжтой байдлаар хөрс сайжруулах зэргээр хэрэгжүүлсэн.

Туул голын баруун дэнж уурхайд биологийн нөхөн сэргээлт хийгдсэнээр тухайн эвдрэлд орсон талбайд хүний амьдрал, үйл ажиллагаанд нийцсэн ландшафт бий болгон ХАА-н, бэлчээрийн зориулалтаар эргэлтэд орж үржил шим нь сайжирна.

Хөдөө аж ахуйн, бэлчээрийн зориулалтаар нөхөн сэргээлт нь 3 үе шаттай хэрэгжүүлсэн. Үүнд:

1. Хөрсний үржил шимийг хөдөө аж ахуйн, бэлчээрийн олон наст ургамал тарьж ургуулж болохуйц байдлаар нөхөн сэргээнэ.
2. Тухайн үржил шимт хөрстэй талбайг хашаажуулна.
3. Хөдөө аж ахуйн, бэлчээрийн олон наст ургамал мөн модны суулгац тарьж ургуулах ажлыг эхлүүлнэ.

Хөдөө аж ахуйн, бэлчээрийн зориулалтаар нөхөн сэргээлтийг хийхийн тулд эхлээд хөрс сайжруулахад онцгой үүрэг бүхий бутлаг ургамал (нигүүрс мод, харгана, нарийн навчит хөвд, ердийн чацаргана г.м)-г зайлшгүй шаардлагатай хөрс боловсруулалтын арга хэмжээтэй хослуулан ашигладаг.

6.2.1. Биологийн нөхөн сэргээлтэнд зориулж техникийн нөхөн сэргээлтийг хийх.

Хөдөө аж ахуйн, бэлчээрийн зориулалтаар нөхөн сэргээлтийн эхний шатны арга хэмжээ болох хөрсний үржил шим, газрын гадаргын налуу, тариалах ургамал зэрэгт тохирсноор техникийн нөхөн сэргээлтийг хийсэн байх шаардлагатай. Нөхөн сэргээж буй талбайн дээд давхаргад 5-7⁰ –аас налуу бүхий газарт өвслөг ургамал тариалахаар бэлдсэн. Харин модны суулгацыг талбайн доод хэсэг , дэвсэг болон ухашны хажууд гараар тарихад саад болохгүйгээр засч бэлдсэн.

Зураг №14. Олон наст ургамлыг тариалахад бэлтгэж буй байдал.

Зураг №15. Олон наст ургамлыг тариалахад бэлтгэсэн байдал.

6.2.2. Хашаажуулалт

Биологийн нөхөн сэргээлтийн талбайд хүн, амьтан, мал орохоос сэргийлж хашаажуулах шаардлагатай юм. 10x10 см-ийн харьцаатай дөрвөлжилсөн 1.2 метрийн өндөртэй нийт 1334 м буган хашааг биологийн нөхөн сэргээлт хийх талбайг тойруулан барьсан.

Зураг №16. Биологийн нөхөн сэргээлт хийх талбайг тойруулан хашаа барьсан байдал.

6.2.3. Нөхөн сэргээлтэд ашиглах ургамлын үр

Биологийн нөхөн сэргээлтийн зорилго нь уурхайн эдэлбэр газрыг өмнө ашиглаж байсан хадлан, бэлчээр, нийтийн хэрэгцээнд тохируулан хүлээлгэн өгөхөөр нөхөн сэргээлт хийж байгаа. Өмнөх жилүүдийн туршлага дээр үндэслэн тухайн бүс нутгийн экосистемд дасан зохицсон, малд тэжээл сайтай, үндэс гүн ургаж хөрс бэхжүүлэх гэх мэт давуу талтай дараах 6 төрлийн үрийг сонгон тариалсан.

Өлөнгө /elymus/. Тарьсны дараах 2 жилд аажим ургаж бага хэмжээний үрийн ургац өгнө. Ган, хүйтэнд маш их тэсвэртэй. 10-р сарын эхний 10 хоногт ногооноор хагдарна. 1000 үрийн жин 3.0-3.1 гр. Сөөгөн ширэнгэ, ойн чөлөө, гол, горхины эргийн хужирлаг нуга, голын хайрга, дэрс бүхий нутагт элбэг ургана. Ихэвчлэн хавар бод мал иддэг бэлчээрийн ургамал. Мөн элсний нүүдэл зогсоох зориулалтаар ашиглаж болно. 2022 оны биологийн нөхөн сэргээлтийн хэрэгцээнд 1000 кг үр ашигласан.

Зураг №17. Өлөнгө /elymus/

Согоовор /*Bromus Inermus*/. Олон тооны зөөлөн мөлхөө найлзуурууд бүхий 30-70 см, таримал нөхцөлд 100 см хүртэл өндөр ургадаг олон наст үет ургамал. Голын хөндийн хөвсгөр хурдсан хөрстэй нуга, хуурай ам хөндийн төв хэсэг, ойн цоорхой, атаржсан газраар ургана. 2022 оны биологийн нөхөн сэргээлтийн хэрэгцээнд 1500 кг үр ашигласан.

Зураг №18. Согоовор /Bromus Inermus/

Ерхөг /*Agropyron cristatum*/. Сийрэг дэгнүүлт олон наст үет ургамал боловч хааяа ганц нэг мөлхөө найлзуурыг үүсгэнэ. 30-35 см өндөр, эгц босоо иштэй. Нягт шахаж байрласан, ихээхэн унгиралтсан түрүүхэйнүүдээс бүрдсэн хөх өнгийн сам шиг өтгөн түрүүтэй байна. 2022 оны биологийн нөхөн сэргээлтийн хэрэгцээнд 2500 кг үр ашигласан.

Зураг №19. Согоовор /Bromus Inermus/

Ботууль /Festuga/ 30-60 см өндөр, сийрэг дэгнүүлт, доор навчит олон наст үет ургамал. Ой дагасан нуга, булаг шанд голын эргийн сайр, шугуйгаар ургахаас гадна уулын чийгтэй арыг дагаж тохиолдох нь бий. 2022 оны биологийн нөхөн сэргээлтэнд 1000кг үр ашигласан.

Зураг №20. Ботууль /Festuga/

Хүцэнгэ /Sorghum/ Иш нь 50-70 см өндөр. 8-15 хос, нэг сондгой навчинцраас бүрдэх хос буюу өдлөг нийлмэл навчтай. Энэ нь Хангай, Хэнтийн уулс орчим илүүтэй үзэгдэнэ. 1 га-д 3.5- 4 сая ширхэг (60-70 кг) үр орохоор тооцож, 3-4 см гүнд үрлэнэ. 2022 оны биологийн нөхөн сэргээлтийн хэрэгцээнд 500 кг үр ашигласан.

Зураг №21. Хүцэнгэ /Sorghum/

Царгас /Medicago sativa/ Царгас нь олон наст буурцагт ургамал. Өндөр нь 100 см хүрдэг жижиг салаалсан олон наст ургамал. Ихэнхи буурцагт ургамлын адил үндэс нь хөрсний зарим бичил биетүүд, тухайлбал бактериудтай симбиотик холбоог хадгалж байдаг. Энэхүү холбоо нь агаар мандлын азотыг бэхжүүлж, хөрсөн дэх азотыг нэмэгдүүлэх, тэжээл болгон ашигладаг ургацанд ашиглах боломжийг нэмэгдүүлдэг. 2022 оны биологийн нөхөн сэргээлтийн хэрэгцээнд 100 кг үр ашигласан.

Зураг №22. Царгас /Medicago sativa/

6.2.4. Үр цацах

2022 оны биологийн нөхөн сэргээлтийн үрийн харьцааг 5:3:2:2:1 байхаар хольж 1га талбайд 70-80кг орхоор тооцож үрлэгч төхөөрөмжөөр торлох маягаар үр цацсан энэ нь үр байхгүй хоосон хэсэг үлдэхээс сэргийлнэ.

Зураг №23. Хольж бэлтгэсэн үрийг үрлэгч, төхөөрөмжөөр цацаж буй байдал

Үр цацсаны дараа үрийг хөрстэй холих, том чулууг ил гаргаж түүж авах хөрсийг бага зэрэг дагтаршуулах зориулалтын тоноглол. Энэ тоноглол нь үр салхинд хийсэхээс хамгаалах, үр хөрсөнд тохиромжтой гүнд сууж өгөх ач холбогдолтой.

Зураг №24. Үрийг хөрсөнд хольж хийсэхээс хамгаалж байна.

Үр цацсаны дараа дээрх төхөөрөмжөөр ургамлын үр хийсхээс хамгаалсан нь доорх зурагны ургалтын байдлаас хархад үр хийсээгүй жигд ургасан байгаа нь харагдна.

2022 оны 6 сар

2022 оны 9 сар

Зураг №25. 2022 оны биологийн нөхөн сэргээлт хийсэн талбай

Нөхөн сэргээлтийн тариалалтанд ашигласан ургамал нь олон наст, хөрсний үржил шимд сайнаар нөлөөлөх, үндэс гүн ургаж хөрс бэхжүүлэх, малд идэмж сайтай, нутгийн цаг уурт дасан зохицож цаашид бие даан ургах чадвартай зэрэг давуу талтай ургамлуудыг сонгосон.

Зураг №26. 2022 онд тарьсан олон наст ургамлын ургасан байдал

Бидний сонгон тарьсан ургамлаас гадна Шивээт хялгана, Таван салаа гэх мэт байгалийн ургамал холилдон ургаж байгаа нь хуулж авсан шимт хөрсөнд үр сайн хадгалагдсан ургах таатай нөхцөл бүрдсэнтэй холбоотой.

Зураг №27. Шивээт хялгана ургасан байгаа нь

Зураг №28. Наран цэцэг болон малын тэжээлийн ургамал

6.2.5. Усалгаа арчилгаа

Үр цацаж тариалалт хийсний дараах усалгаа арчилгааг 100м радиус бүхий 7 хоногт 8 га талбай услах бороожуулагч төхөөрөмж 8 ширхэг, 25м радиус бүхий 7 хоногт 3 га талбай услах жижиг бороожуулагч 15 ширхэгийг тус тус ашиглан усалгааны ажлыг хийж байна. Үр цацсаны дараагаас эхлэн усалгааг шууд эхлүүлэх бөгөөд цаг агаар хур тунадасны байдал, ургацаас хамаарч 8 сарын 20-с 9 сарын 10-ыг хүртэл усалгааны ажил үргэлжилнэ. Хур тунадас цаг агаарын байдлаас хамаарч усалгааг 24 цагаар хийх бөгөөд нарны илч буусны дараа усалгаа хийх нь хөрсний чийг барилтыг сайжруулах чийг алдалтыг бууруулах давуу талтай.

Зураг №29. Бороожуулагч төхөөрөмжөөр талбайг усалж байгаа байдал

Усалгаа арчилгаа бол ургамал ургахад нөлөөлөх гол хүчин зүйл боловч хоёрдох жилээс эхлэн усалгааг багасгах арга хэмжээ авч ургамал усалгаагүй ургах байгальд дасан зохицох цаашид бие даан ургах нөхцлийг хангаж өгч байна.

2022 он 6 сар

2022 он 9 сар

2022 оны 6 сар

2022 оны 9 сар

Зураг №30. Нөхөн сэргээсэн талбайн өмнөх ба дараах байдал

*6-р сар үр цацсанаас 15 хоногийн дараа
4-8 см орчим цухуйсан байдал*

7-р сар ургамлын өндөр 8-15см орчим

8-р сар ургамлын өндөр 20 см орчим

9-р сар ургамлын өндөр 30-50 см

Зураг №31. Нөхөн сэргээсэн талбайн өмнөх ба дараах байдал

Бидний сонгон тарьсан ургамлын төрөлүүд тухайн бүс нутагт дасан зохицож ургаж байгаа өмнөх жилүүдийн туршлага дээр үндэслэн согоовор, өлөнгө, царгас, хүцэнгэ, ботууль гэх нэр төрлийн ургамалуудыг тарьсан. Өмнөх жилүүдийн туршлагаас хархад эдгээр ургамалууд нь тухайн бүсийн экосистемд дасан зохицох чадвар өндөр, цаашид олон жилийн турш бие дааж ургах чадвар сайтай, байгалийн унаган төрхөнд ойртож байна.

2021 оны 6 сар

2022 оны 8 сар

2021 оны 5 сар

2022 оны 7 сар

Зураг №32. Нөхөн сэргээсэн талбайн өмнөх ба дараах байдал

6.2.6. Хөрс сайжруулалт

Ургамал тариалалтын өмнө болон ургалтын үед хөрс сайжруулах зорилгоор 1 га талбайд 140 кг бордоо орхоор тооцож азот (А) фосфорын (Р) нийлмэл бордоогоор бордож байна. Газар тариалангийн чиглэлээр тэргүүлэгч орон болох Шинэ Зеланд улсаас бордоогоо импортолж байна. Уурхайн олборлолтын талбай нь хөрсний бүслүүрийн хувьд тал хээрийн хүрэн хөрст бүсэд хамаардаг хэдий ч саарал шаварлаг хөрс зонхилсон байдаг.

Нөхөн сэргээлтэнд ашиглаж буй бордоо

Бордоо цацсаны дараа хөрстэй хольж буй байдал

Зориулалтын бордоо цацах төхөөрөмжөөр ургалтын явцад бордоо цацаж байна.

Зураг №33. Хөрс бордох, сайжруулах үйл явц

Шинжилгээний дүнгээр шимт хөрсний шүлтлэг их, давс бага, цахилгаан дамжуулах чадвар бага, ялзмагийн агууламж бага хөрсний үржил шимийн ерөнхий түвшин бага байсан. Тариалалтын өмнө болон дунд үед хөрсийг бордож байгаа нь ургамлын ургалт өсөлт хөгжилт, хөрсний шимт байдалд шууд нөлөөлж байна.

2022 оны 6 сар

2022 оны 9 сар

2022 оны 6 сар

2022 оны 9 сар

Зураг №34. Нөхөн сэргээлтийн талбайн ургалтын явц

Хүснэгт 8. Ашигласан бордооны хэмжээ, агуулга

Хөрс сайжруулалтанд ашигласан бордоо	Шимт чанарыг сайжруулах бодисын агуулга, %		1 га талбайд хэрэглэсэн норм
	Азот (N)	Фосфор (P)	
Нийлмэл бордоо	17,6	20	140 кг
Био бордоо	0,8	-	Туршилтаар бага хэмжээтэй

Зураг №35. Нөхөн сэргээлтийн талбай дээр бордоо цацсан байдал /үрлэн цагаан өнгөтэй/

6.2.7. Мод тарих

2022 оны биологийн нөхөн сэргээлтийн хэрэгцээнд нийт 10320 ширхэг буюу хайлаас 4000, бургас 3250, улиас 3070 ширхэг худалдан авч ашигласан. Энэ оны байдлаар нийт 20420 ширхэг мод тарьсан. 4000 ширхэг бургас, 2000 ширхэг хайлаас, 4000 ширхэг улиасыг өөрсдийн талбайд бойжуулан биологийн нөхөн сэргээлтэнд ашигласан. Энэ оны төлөвлөгөөны дагуу нөхөн сэргээлтийн талбайд 9 хэсэг газарт мод тарих ажлыг зохион байгуулсан.

Хүснэгт 9. Тарьсан модны ургалтын хувь

Тарьсан мод	Тарьсан хугацаа	Өндрийн өсөлт, см			Тарьсан модны тоо	Ургасан модны тоо	хувь
		6 сар	7 сар	8 сар			
Улиас		5-15	15-30	30-50	7070	6720	95%
Бургас		5-15	15-30	30-50	7250	6820	94%
Хайлаас		3-10	10-25	25-50	6100	5580	93%

Талбайн дунд хэсэгт үүссэн хиймэл нуурын эрэг дагуу мод тарьж усалгаа арчилгааг тогтмол хийсэн. Энэхүү тунгаагуур нуураас үүссэн хиймэл нуурын эрэг дагуу мод тарих нь хөрсний үржил шим сайжрах, хөрсийг бэхжүүлэх давуу талтай одоогоор нуурын эрэг дагуу мод тарих нь хамгийн зөв шийдэл болоод байна.

Зураг №36. Нуурын эрэг дагуу тарьсан мод

Бойжуулсан мод нь шилжүүлэн суулгахад үндэс гэмтэхгүй, уутыг авч уутан дахь хөрстэй нь суулгахад тохиромжтой, мод тарилтын улирлаас үл хамааран шилжүүлэн суулгах боломжтой, амьдралтын хувь өндөртэй зэрэг давуу талтай байна.

Зураг №37. Өөрсдийн талбайд бойжуулан тарьхад бэлэн зулзаган мод

Зураг №38. Бойжуулсан суулгацыг тарьж буй байдал

Биологийн нөхөн сэргээлтийн талбайн дунд хэсэгт хиймэл нуур үүсж үлддэг энэ нь уурхайн олборлолтын үеийн тунгаагуур нуур юм. Энэхүү хиймэл нуурын эрэг орчимоор улиас, бургас, хайлаас, хуайс зэрэг мод тарьсан. Ингэснээр эрэг орчмын хөрсний бүтэц, нягт байдал сайжрах давуу талтай. Тариалалт хийсний дараа суулгацын ургалтын байдлыг харгалзан нэмж тарих шаардлагатай тохиолдолд агротехникийн арга хэмжээг авч хэрэгжүүлж байна ингэснээр ургалтын хувь маш сайн байна.

Зураг №39. Хиймэл нуурын ойр орчимд тарьсан мод

Зураг №40. Хиймэл нуурын ойр орчимд тарьсан мод

Хүснэгт 10. Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөөний биелэлт

№	Нөхөн сэргээлтийн зорилт	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ	Хэмжих нэгж	Төлөвлөлтийн тоо хэмжээ	Төлөвлөлтийн нийт зардал, төгрөг	Гүйцэтгэлийн тоо хэмжээ	Гүйцэтгэлийн нийт зардал, төгрөг
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Техникийн нөхөн сэргээлт /MV-000926/	Овоолсон хөрсийг түрж хэлбэржүүлэн тэгшилнэ.	мян.м ³	2788.06	-	-	-
		Өөрийн хүчээр хийх техникийн нөхөн сэргээлтийн ажлын дүн	га	8.73	2,095,200	59.5	71,400,000
2	Биологийн нөхөн сэргээлт /MV-000926/	Биологийн нөхөн сэргээлт	га	0.9	9,000,000	66.06	528,480,000
		Мод суулгац	ш	-	-	10420	26,050,000
		Бойжуулсан суулгах	ш	-	-	10000	16,000,000
Нийт				Тех – 7.53 га Био – 0.9 га	11,095,200	Тех – 59.5 га Био – 66.06 га	641,930,000

7. БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДЛЫГ ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

Төв аймгийн Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газраас ирүүлсэн санал хүсэлтийн дагуу дүйцүүлэн хамгаалах хөтөлбөрийн хүрээнд орон нутгийн эвдрэлд орсон талбайд техникийн нөхөн сэргээлтийг хийж гүйцэтгэхээр төлөвлөсөн. Уг газар нь Туулын гүүрнээс Хайлааст багийн төв орох замд байрлах Баянгийн ам нэртэй хууль бусаар ашигт малтмал олборлогчид ажиллаж, нөхөн сэргээггүй орхисон нийт 8 га талбайд (6 га талбай нь MV-000926 тоот ашигт малтмал ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн дугаартай Заамарын-Эх талбайн дүйцүүлэн хамгаалах талбайд орно) техникийн нөхөн сэргээлтийг Монгол улсын стандартын дагуу хийж гүйцэтгэлээ.

Зураг №41. Дүйцүүлэн хамгаалах ажлын хүрээнд Баянгийн аманд техникнийн нөхөн сэргээлт хийгдсэн талбай

Зураг №42. Дүйцүүлэн хамгаалах ажлын хүрээнд Баянгийн аманд техникнийн нөхөн сэргээлт хийгдсэн талбай

Зураг №43. Дүйцүүлэн хамгаалах ажлын хүрээнд Баянгийн аманд техникнийн нөхөн сэргээлт хийгдсэн талбай /Урдаас хойшоогоо/

8. НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

Манай компани нь Заамарын-Эх алтны шороон ордод 2003 оноос эхлэн олборлолтын үйл ажиллагаа явуулж байгаа бөгөөд нийт MV-000926 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн 829.2 га талбайд өвөлжөө, хаваржаа зэрэг нүүлгэн шилжүүлэх объект байхгүй болно.

9. ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

Заамарын-Эх алтны шороон ордын MV-000926 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбайд 1998 оноос эхлэн хайгуулын ажил хийгдсэн бөгөөд 2016 онд

хийгдсэн хайгуулын ажлаар түүх, соёлын өв тусгай зөвшөөрлийн талбайн хэмжээнд байхгүй болох нь тогтоогдсон.

10. ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

Эрсдлийн үнэлгээнд химийн хорт болон аюултай бодисын хор, аюулын шинж чанар, болзошгүй эрсдлийг судлан тодорхойлох, түүнээс сэргийлэх арга хэмжээ болон хаягдлыг хоргүйжүүлэх, устгах асуудлыг хамруулан хийдэг. “Уулс Заамар” ХХК-ий Төв аймгийн Заамар сумын нутагт хэрэгжих Заамарын-Эх алтны шороон орд төслийн хувьд хүний эрүүл мэнд болон байгаль орчинд шууд нөлөөлөх онцгой химийн хорт бодис болон цацраг идэвхит аюултай бодис ашигладаггүй.

11. ХОГ, ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

Заамар-Эх уурхайн үйл ажиллагаанаас гарч байгаа бүх төрлийн хог хаягдлаас хүний эрүүл мэнд, байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах зохистой арга хэмжээг хэрэгжүүлэн ажилласан.

Хүснэгт 11. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн хураангуй

Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн хураангуй	
Төлөвлөгөө	Биелэлт
Энгийн хог хаягдлын гэрээ байгуулах	Энгийн хог хаягдлыг дахин ашиглах зайлуулах ажлыг үргэлжлүүлэн хийж орон нутагтай хууль журмын дагуу гэрээ байгуулан төлбөр тооцоог төлж ажилласан.
Үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаанаас гарсан аюултай хог хаягдлыг зохих журмын дагуу эрх бүхий байгууллагад шилжүүлэх	Энэ онд үйлдвэрлэлийн үйл ажиллааны улмаас техникийн хаягдал тос, хуванцар сав, аккумулятор, поошиг зэрэг хаягдал гарсан бөгөөд зохих журмын дагуу зайлуулах, цуглуулах, нийлүүлэгчид буцаах зэрэг арга хэмжээ авсан
Ажилчдын хотхоноос гарах хог хаягдлыг ангилан ялгах	Ажилчдын хотхоноос гарах ахуйн хуванцар сав, лаазыг цуглуулж тээвэрлэн сумын түүхий эд авах цэгт хүргэж байна. Цаашид ангилан ялгах нэр төрлийг нэмэгдүүлж ажиллана.
Үйлдвэрлэлээс гарах хог хаягдлыг ангилан ялгах	Үйлдвэрлэлээс гарах энгийн хог хаягдал нь дугуй, төмөр, мод зэрэг бөгөөд дугуйны заримыг нь нутгийн иргэдэд

Аюултай хог хаягдлыг устгах зайлуулах гэрээ байгуулах, үүсгэгчийн дугаар авах

өгдөг, төмөр болон модыг дахин ашиглах боломжтойг нь ашиглаж үлдсэнг нь тусгай талбайд хурааж байна.

Туслан гүйцэтгэх “Рекламешн сервис” ХХК нөхөн сэргээлтийн компани дээр ашиглах бордооны сав баглаа боодол дээр аюултай хог хаягдал үүсгэгчийн дугаар авч журмын дагуу хадгалж, гэрээт байгууллагад хүргэж ажиллаж байна.

Тайлант онд хийсэн голлох ажил нь ажилчдын ахуйн хэрэгцээнээс гарч буй хуванцар хаягдлыг ангилан ялгаж цуглуулан түүхий эд авах цэгт тушаадаг болсон. Мөн техникийн хаягдал тосыг цуглуулан “Алтан оршихуй групп” ХХК-тай гэрээний дагуу хүргэж өгсөн.

Уурхайн тосгоны хэмжээнд хоногт дунджаар 50 кг орчим хатуу хог хаягдал бөөгнөрдөг. Эдгээр хатуу хог хаягдалыг тусгай газарт бөөгнөрүүлэн Төв аймгийн Заамар сумын ЗДТГ-тай 2022.06.02 өдөр Монгол улсын Хог хаягдлын тухай хуулийн дагуу гэрээ байгуулан ажиллаж байна.

Зураг №43. Тосгоны хатуу хог хаягдал цуглуулах техник

Ажилчдын тосгоны дунд дахин ашиглах хог хаягдлыг цуглуулах сав байршуулан ус, ундааны сав болон лаазыг цуглуулж Заамар сумын Шижир алт багын түүхий эд авах цэгт тушааж байна. Энэ онд 20 кг орчим хуванцар сав лаазыг цуглуулж тушаагаад байна.

Зураг №44. Хуванцар сав болон лааз цуглуулах цэг

Аюултай хог хаягдал болох бордооний хуванцар шуудайг “Аюултай хог хаягдлыг түр хадгалах, цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, устгах болон бүртгэх, тайлагнах журам”-ын хэрэгжилтийг ханган ажиллаж зориулалтын агуулахад хурааж хадгалан гэрээт байгууллагад тушааж байна.

Хог хаягдлын хадгалах агуулах

Цугларсан хуванцар шуудай

Зураг №45. Хуванцар сав болон лааз цуглуулах цэг

Хүснэгт 12. Хог, хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө

№	Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Нийт зардал, төгрөг	Гүйцэтгэл	Нийт зардал, төгрөг
1	2	3	4	5	
1	Ахуйн	Ахуйн шингэн хог хаягдлыг бохирын цэгт хадгалж халдваргүйжүүлэх	180,000	Заамар сумтай гэрээ байгуулсан	250,000
		Ажиллагсдын халуун усны газар болон бие засах газрыг ариутгаж халдваргүйжүүлэх	-	Ажиллагсдын халуун усны газар болон бие засах газрыг ариутгаж халдваргүйжүүлсэн	-
2	Үйлдвэрийн	Үйлдвэрлэлийн шингэн хог хаягдлыг тунаах нуураар дамжуулан эргүүлэн ашиглах	-	Үйлдвэрлэлийн шингэн хог хаягдлыг тунаах нуураар дамжуулан эргүүлэн ашигласан	-
		Үйлдвэрлэлийн хатуу хог хаягдлыг ялгаж устгах	-	Үйлдвэрлэлийн хатуу хог хаягдлыг ялгаж устгасан	-
3	Бусад	Дахин боловсруулагдах хог хаягдлыг Улаанбаатар хот руу тээвэрлэх	-	Дахин боловсруулагдах хог хаягдлыг Улаанбаатар хот руу тээвэрлэсэн	-
		Дахин болосруулагдахгүй хог хаягдлыг багийн хог хаягдлын цэг рүү тээвэрлэх	180,000	Заамар сумтай гэрээ байгуулсан	250,000
Нийт			360,000		500,000

12. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙН БИЕЛЭЛТ

Заамарын Эх уурхайд 2022 онд орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн төлөвлөгөөгөөний дагуу дараах байдлаар шинжилгээ хийлгэсэн. Хуулбарыг хавсаргав.

1. Усны орчинд тунгаагуур нуур, ундны худагнуудаас Хан Лаб ХХК, Инженер геодези ХХК-аар шинжлүүлсэн. Зөвхөн тунгаагуур нууран дээр стандартаас зарим үзүүлэлт нь хэтэрч байна.
2. Хөрсний орчинд шимт хөрсний овоолго, нөхөн сэргээлтийн талбай, хөрс хуулалтын бүсээс дээж авч Хан Лаб ХХК, Инженер Геодези ХХК-иар шинжлүүлсэн.
3. Агаарын орчинд бид ажилчдын хотхон, уурхайн каррьер, засварын талбай, зэрэг газар агаарт Цаг уур, орчны шинжилгээний газар, байгаль орчин, хэмжил зүйн төв лабораторитой хамтран баталгаат багажаар дуу чимээ /ДБА/, агаарын нийт тоосжилт /TSP/, Азотын давхар исэл /NO₂/, хүчиллэг хий /SO/ зэргийг хэмжих суурин боловсруулалтын хүрээнд хэмжиж авсан.

Хүснэгт 13. Орчны хяналт шинжилгээ

№	Орчны хяналт шинжилгээ	Зардал, төгрөг	Гүйцэтгэл	Зардал, төгрөг
1	Усан орчны хяналт шинжилгээ	270,000	Усан орчны хяналт шинжилгээг хийлгэсэн	1,160,060
2	Хөрсөн орчны хяналт шинжилгээ	180,000	Хөрсөн орчны хяналт шинжилгээг хийлгэсэн	134,000
3	Агаарын орчны хяналт шинжилгээ	270,000	Агаарын орчны хяналт шинжилгээг хийлгэсэн	500,000
	Нийт	720,000		1,794,060

Хүснэгт 14. Усны шинжилгээний хариу

2022.05.12							
Усны химийн задлан шинжилгээний дүн							
Анион	Мг/л	Мг/экв	%, мг-экв/л	Катион	Мг/л	Мг/экв	%, мг-экв/л
Cl	56.72	1.60	16.36	Na+K	99.82	4.34	44.43
SO ₄	120.7	2.51	25.73	NH ₄	0.20	0.01	0.11
NO ₃	9.63	0.16	1.59	Ca ²⁺	60.12	3.00	30.72
NO ₂	0.05	0.00	0.01	Mg ²⁺	29.18	2.40	24.57
CO ₃	18.00	0.30	3.07	Fe ²⁺	0.30	0.02	0.16
HCO ₃	317.30	5.20	53.24	Fe ³⁺	0.00	0.00	0.00
Дүн	522.41	9.77	100.00	Дүн	189.63	9.77	100.00
Анион, катионуудын нийлбэр					Мг/л	712.03	
HCO ₃ -ийн хагасыг хассан анион катионуудын нийлбэр					Мг/л	553.4	
Хуурай үлдэгдэл					Мг/л	606.00	
Ерөнхий хатуулаг					Мг- экв/л	5.40	
рН						8.50	
Исэлдэх чанар					Мг/л	1.60	
Усны физик шинж чанар							
Шүүгдэсний өнгө						шаравтар	
Үнэр						Үгүй	
Амт						-	
Булингар						Тунгалаг	
Тунадас						үгүй	
2022.07.22							
Усны химийн задлан шинжилгээний дүн							
Анион	Мг/л	Мг/экв	%, мг-экв/л	Катион	Мг/л	Мг/экв	%, мг-экв/л
Cl	38.29	1.08	14.99	Na+K	66.46	2.89	40.16
SO ₄	80.03	1.67	23.16	NH ₄	0.10	0.01	0.08
NO ₃	3.10	0.05	0.69	Ca ²⁺	44.09	2.20	30.58
NO ₂	0.03	0.00	0.01	Mg ²⁺	25.54	2.10	29.19
CO ₃	12.00	0.20	2.78	Fe ²⁺	0.00	0.00	0.00
HCO ₃	256.28	4.20	58.37	Fe ³⁺	0.00	0.00	0.00
Дүн	389.73	7.20	100.00	Дүн	136.19	7.20	100.00

Анион, катионуудын нийлбэр		Мг/л	525.91				
НСО₃-ийн хагасыг хассан анион катионуудын нийлбэр		Мг/л	397.8				
Хуурай үлдэгдэл		Мг/л	434.00				
Ерөнхий хатуулаг		Мг-экв/л	4.30				
рН			8.38				
Исэлдэх чанар		Мг/л	0.80				
Усны физик шинж чанар							
Шүүгдэсний өнгө			шаравтар				
Үнэр			Үгүй				
Амт			-				
Булингар			Тунгалаг				
Тунадас			үгүй				
2022.05.11							
Усны химийн задлан шинжилгээний дүн							
Анион	Мг/л	Мг/экв	%, мг-экв/л	Катион	Мг/л	Мг/экв	%, мг-экв/л
Cl	124.08	3.50	20.11	NA+K	176.44	7.67	44.13
SO₄	276.00	5.75	33.06	NH₄	0.20	0.01	0.06
NO₃	14.79	0.24	1.37	Ca²⁺	122.24	6.10	35.09
NO₂	0.10	0.00	0.01	Mg²⁺	43.78	3.60	20.71
CO₃	6.00	0.10	0.58	Fe²⁺	0.00	0.00	0.00
НСО₃	475.96	7.80	44.87	Fe³⁺	0.00	0.00	0.00
Дүн	896.92	17.38	100.00	Дүн	342.66	17.38	100.00
Анион, катионуудын нийлбэр		Мг/л	1239.58				
НСО₃-ийн хагасыг хассан анион катионуудын нийлбэр		Мг/л	1001.4				
Хуурай үлдэгдэл		Мг/л	1174				
Ерөнхий хатуулаг		Мг-экв/л	9.7				
рН			8.11				
Исэлдэх чанар		Мг/л	1.6				
Усны физик шинж чанар							
Шүүгдэсний өнгө			Өнгөгүй				
Үнэр			Үгүй				
Амт			-				
Булингар			Тунгалаг				
Тунадас			үгүй				

Дээрх шинжилгээний дүнгээс хархад химийн бүрэлдхүүнээрээ гидрокорбанатын ангийн, натрийн бүлгийн, 2-р төрлийн, чанарын хувьд цэнгэгдүү буюу их эрдэсжилттэй, маш хатуу ус гэж гарсан. Энэ нь гүний худаг учир байгалийн эрдэс чулуулгийг дамжин гарч ирдэгтэй холбоотой байх.

Хүснэгт 15. Хөрсний шинжилгээний хариу / Шинжилгээ хийсэн арга стандарт MNS
3310:1991, MNS 6824:2020/

Үзүүлэлт		2022.05.12		2022.07.26		2022.10.01	
		Шимт хөрс	Дотоод овоолго	Шимт хөрс	Дотоод овоолго	Шимт хөрс	Дотоод овоолго
рН		8.53	9.44	8.33	9.52	9.67	9.33
Давс		0.58	0.07	0.13	0.11	0.20	0.13
ЦДЧ		1.167	0.143	0.293	0.232	0.439	0.294
Ялзмаг		0.69	0.26	2.57	0.18	0.29	0.81
СаСО ₂		5.63	1.6	1.12	1.12	2.08	2.72
Шингээгдсэн сууриуд мг-экв/100гр	Са	9.2	3.9	11.3	3.8	8.9	9.1
	Mg	5.0	2.6	5.8	2.0	5.8	8.6
Шим тэжээлийн элементүүд мг/100гр	P ₂ O ₅	1.6	1.5	2.6	0.4	1.7	1.4
	K ₂ O	12	8	22	6	22	6
Механик ширхэгүүд %, ширхэгийн хэмжээ, мм	1-0.25	32.0	3.7	14.5	25.9	12.1	12.4
	0.25-0.05	26.5	44.5	49	33	22.9	40.7
	0.05-0.01	13.0	25.8	18.9	12.8	19.6	27.8
	0.01-0.005	2.8	4.9	5.8	8.8	5.9	0.9
	0.005-0.001	16.0	15.4	7.3	14.7	24.7	8.4
	<0.001	9.7	5.7	4.4	4.7	14.9	9.9
	<0.01	28.4	26	17.6	28.2	45.4	19.2

Хүснэгт 16. Уурхайн агаарын шинжилгээний хариу

2022.05.05							
№	Сорьц авсан цэг	Сорьц авсан өдөр	Сорьц авсан цаг	Хүхэрлэг хий мг/м ³	Азотын давхар исэл мг/м ³	Нийт тоос /TSP/ мг/м ³	Дуу чимээ /ДБА/
1	Олборлолтын талбай /цэг 2/	05.05	12:30	0.015	0.029	0.137	60
2	Талбайн технологийн зам дагуу /цэг 2/	05.05	13:20	0.020	0.032	0.191	65
3	Ажилчдын тосгон	05.05	15:00	0.021	0.020	0.056	45
MNS 4585:2016				0.450	0.200	0.500	60

2022.07.25							
№	Сорьц авсан цэг	Сорьц авсан өдөр	Сорьц авсан цаг	Хүхэрлэг хий мг/м ³	Азотын давхар исэл мг/м ³	Нийт тоос /TSP/ мг/м ³	Дуу чимээ /ДБА/
1	Олборлолтын талбай /цэг 2/	07.25	11:30	0.015	0.031	0.127	55
2	Талбайн технологийн зам дагуу /цэг 2/	07.25	12:20	0.023	0.035	0.205	65
3	Ажилчдын тосгон	07.25	14:00	0.018	0.021	0.076	50
MNS 4585:2016				0.450	0.200	0.500	60
2022.09.13							
№	Сорьц авсан цэг	Сорьц авсан өдөр	Сорьц авсан цаг	Хүхэрлэг хий мг/м ³	Азотын давхар исэл мг/м ³	Нийт тоос /TSP/ мг/м ³	Дуу чимээ /ДБА/
1	Олборлолтын талбай /цэг 2/	09.13	14:30	0.016	0.031	0.147	60
2	Талбайн технологийн зам дагуу /цэг 2/	09.13	15:20	0.025	0.035	0.201	65
3	Ажилчдын тосгон	09.13	16:00	0.020	0.021	0.076	48
MNS 4585:2016				0.450	0.200	0.500	60

Дуу шуугианы дундаж утга нь 57.8-56.6 ДБА байсан ба нийт 3 цэгийн 9 удаагийн хэмжилтийн дүнгээр зарим цэг дээр стандартаас өндөр байсан. Энэхүү өндөр утга гарсан цэг нь технологийн зам дагуу бөгөөд техник хэрэгсэл байнга явдагтай холбоотой.

13. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

Хүснэгт 17. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний биелэлт

№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Нийт зардал, төгрөг	Хэрэгжилт	Нийт зардал, төгрөг
1	Байгаль орчны асуудлыг нэг мэргэжилтэнд хариуцуулж дотоод хяналтын ажилтан өөрөө хяналт тавин ажиллах		Байгаль орчны асуудлыг нэг мэргэжилтэнд хариуцуулж дотоод хяналтын ажилтан өөрөө хяналт тавин ажилласан	-
2	Жил бүрийн байгаль орчныг менежментийн төлөвлөгөөгөөр гүйцэтгэх ажлыг төлөвлөн боловсруулж БОАЖЯамаар батлуулан ажиллах		2022 оны байгаль орчныг менежментийн төлөвлөгөөгөөр гүйцэтгэх ажлыг төлөвлөн боловсруулж БОАЖЯамаар батлуулан ажилласан	-
3	Төслийг хэрэгжүүлэх явцад байгаль орчныг хамгаалах, сөрөг нөлөөллийг бууруулах, нөхөн сэргээх ажлыг чанартай хийлгэх		Төслийг хэрэгжүүлэх явцад байгаль орчныг хамгаалах, сөрөг нөлөөллийг бууруулах, нөхөн сэргээх ажлыг чанартай хийлгэсэн	-
4	Уулын ажлын төлөвлөгөөнд байгаль орчныг хамгаалх талаар тодорхой ажлуудыг тусган түүнийг мөрдөн ажиллах		Ашиглалтын үйл ажиллагааны төлөвлөгөөнд тусгасан байгаль орчныг хамгаалах талаар тодорхой ажлуудыг мөрдөн ажилласан	-
5	Нийт ажиллагсдад байгалийн баялаг ашиглах, байгаль хамгаалах асуудлаар мэргэжлийн байгууллагын хүмүүс, сум, аймгийн байгаль орчны байцаагч нараар яриа хийлгэх	100,000	Нийт ажиллагсдад байгалийн баялаг ашиглах, байгаль хамгаалах асуудлаар мэргэжлийн байгууллагын хүмүүс, сум, аймгийн байгаль орчны байцаагч нараар яриа хийлгэсэн	100,000
6	Байгаль орчин, газар ашиглалтын тайлангаа сумын иргэдийн хурлын тэргүүлэгчдийн хуралд танилцуулж тайлангаа сумын иргэдийн хурлын тэргүүлэгчдийн хуралд танилцуулж байх	100,000	Байгаль орчин, газар ашиглалтын тайлангаа сумын иргэдийн хурлын тэргүүлэгчдийн хуралд танилцуулж тайлангаа сумын иргэдийн хурлын тэргүүлэгчдийн хуралд танилцуулсан	100,000
7	Байгаль орчныг хамгаалах талаар авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээний үр дүнг орон нутгийн иргэдийн хурал, Байгаль орчин аялал жуулчлалын яаманд танилцуулж байх	100,000	Байгаль орчныг хамгаалах талаар авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээний үр дүнг орон нутгийн иргэдэд таниулан ажилласан	100,000
	Нийт	300,000		300,000

14. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

Хүснэгт 16. Тухайн жилийн байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний биелэлтийг нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөөний биелэлт

№	БОХТ-ний биелэлтийг тайлагнахад оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацааны тов	Хариуцан зохион байгуулах албан тушаалтан/ажилтан	Зохион байгуулах газар	Хэрэгжилт
	1	2	3	4	5	6	7
1	Заамар сумын иргэд нийтийн тэргүүлэгчдийн хурал	Тайлан	БОМТБиелэлт	1-р улирал	БО-ны ажилтан	Сумын төвд	Танилцуулсан
2	Багийн иргэд нийтийн хурал	Тайлан	Нөхөн сэргээлт	2-р улирал	Компаний ажилчид	Хайлааст багийн төвд	Танилцуулсан
2	Төв аймгийн БОАЖГазар	Тайлан	БОМТБиелэлт	4-р улирал	БО-ны ажилтан	Төв аймгийн БОАЖГазар	Тайлан хүргүүлсэн
3	БОАЖЯ-нд	Тайлан	БОМТБиелэлт	4-р улирал	БО-ны ажилтан	БОАЖЯ-нд хүргүүлнэ	Тайлан хүргүүлсэн
Нийт							

15. ЗААМАРЫН-ЭХ УУРХАЙН 2022 ОНД ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙН НИЙТ ЗАРДАЛ

*Хүснэгт 17. Заамарын-эх уурхайн 2022 онд хэрэгжүүлэх байгаль орчны менежментийн
төлөвлөгөөний биелэлтийн нийт зардал*

№	Хийгдэх ажил	Зардал
1	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	200,347,370
2	Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө	641,930,000
3	Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээ	14,400,000
4	Хог, хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	500,000
5	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	1,794,060
6	Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө	300,000
7	Тухайн жилийн байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний биелэлтийг нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөө	-
НИЙТ ЗАРДАЛ		859,271,430